AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

УДК 338.43:633.332.1
JEL: Q13, P32, P42

Ігор Кравчук

Житомирський національний агроекологічний університет
Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Мета. *Метою статті є обґрунтування чинників організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції та накреслення пропозицій з удосконалення цього процесу на локальному рівні аграрного сектора (на сільських територіях).*

Методологія / методика / підхід. *Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, наукові концепції, парадигми та постулати світових наукових шкіл доданої вартості. Методи досліджень: абстрактно-логічний – для узагальнення концепцій доданої вартості агропродовольчої продукції, графічний – для відображення моделі кооперативної організації створення доданої вартості, прийоми аналізу та синтезу – для виявлення сутнісних ознак дослідження процесу створення доданої вартості та його організаційного забезпечення.*

Результати. *Виявлено проблеми відсутності дієвих організаційних механізмів створення доданої вартості агропродовольчої продукції, обґрунтовано чинники організаційного забезпечення цього процесу, запропоновано перспективні форми його організації.*

Оригінальність / наукова новизна. *На основі розгляду різновекторних підходів до створення доданої вартості агропродовольчої продукції виявлено еволюційні чинники, що зумовили сучасну інтерпретацію цього процесу. Запропоновано кооперацію як перспективну форму організації створення доданої вартості на локальному рівні аграрного сектора (на сільських територіях) та побудовано графічну модель цієї кооперативної організації.*

Практична цінність / значущість. *Значущість дослідження зумовлена перспективами теоретико-методологічного та прикладного забезпечення організації створення доданої вартості агропродовольчої продукції зокрема, на локальному рівні аграрного сектора (на сільських територіях), використанням кооперативної моделі цієї організації з перспективою формування агропродовольчих мережних організацій.*

Ключові слова: *додана вартість, агропродовольча продукція, організаційне забезпечення, кооперація, локальний рівень аграрного сектора.*

Igor Kravchuk

Zhytomyr National Agroecological University
Ukraine

ORGANIZATIONAL SUPPORT FOR THE CREATION OF THE VALUE ADDED OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Purpose. *The purpose of the article is to substantiate the factors of organizational support for the creation of added value of agricultural products and to draw up proposals for improving this process at the local level of the agrarian sector (in rural areas).*

Methodology / approach. *The methodological basis of the research is the fundamental provisions of economic theory, scientific concepts and paradigms, and the postulates of the world's science-based value added schools. Research methods: abstract-logical – to summarize the concepts of added value of agricultural products, graphic – to reflect the model of a cooperative organization of creation of added value, methods of analysis and synthesis – to identify the essential features of the study of the process of creating value added and its organizational support.*

Results. *The problems of absence of effective organizational mechanisms for creation of added value of agro-food products are revealed, the factors of organizational support of this process are substantiated, perspective forms of its organization are offered.*

Originality / scientific novelty. *Based on the consideration of multivector approaches to the creation of added value of agro-food products, evolutionary factors have been identified, which determined the modern interpretation of this process. Co-operation was proposed as a perspective form of organization of creation of added value at the local level of the agrarian sector (in rural areas) and a graphic model of this co-operative organization was constructed.*

Practical value / implications. *The significance of the research is determined by the prospects of theoretical and methodological and applied support for the organization of the creation of added value of agri-food products in particular, at the local level of the agrarian sector (in rural areas), using the cooperative model of this organization with the prospect of forming agro-food network organizations.*

Key words: *added value, agricultural products, organizational support, cooperation, local level of agrarian sector.*

Игорь Кравчук

Житомирский национальный агроэкологический университет
Украина

ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЗДАНИЯ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

Цель. *Целью статьи является обоснование факторов организационного обеспечения создания добавленной стоимости агропродовольственной продукции и начертание предложений по совершенствованию этого процесса на локальном уровне аграрного сектора (на сельских территориях).*

Методология / методика / подход. *Методологической основой исследования являются фундаментальные положения экономической теории, научные концепции, парадигмы и постулаты мировых научных школ добавленной стоимости. Методы исследований: абстрактно-логический – для обобщения концепций добавленной стоимости агропродовольственной продукции, графический – для отражения модели кооперативной организации создания добавленной стоимости, приемы анализа и синтеза – для выявления сущностных признаков исследования процесса создания добавленной стоимости и его организационного обеспечения.*

Результаты. *Выявлены проблемы отсутствия действенных организационных механизмов создания добавленной стоимости агропродовольственной продукции, обоснованы факторы организационного обеспечения этого процесса, предложены перспективные формы его организации.*

Оригинальность / научная новизна. *На основе рассмотрения разновекторных подходов к созданию добавленной стоимости агропродовольственной продукции выявлены эволюционные факторы, обусловившие современную интерпретацию этого процесса. Предложено кооперацию как перспективную форму организации создания добавленной стоимости на локальном уровне аграрного сектора (на сельских территориях) и построена графическая модель этой кооперативной организации.*

Практическая ценность / значимость. *Значимость исследования обусловлена перспективами теоретико-методологического и прикладного обеспечения организации создания добавленной стоимости агропродовольственной продукции в частности, на локальном уровне аграрного сектора (на сельских территориях), использованием кооперативной модели этой организации с перспективой формирования агропродовольственных сетевых организаций.*

Ключевые слова: *добавленная стоимость, агропродовольственная продукция, организационное обеспечение, кооперация, локальный уровень аграрного сектора.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку глобальних аграрних ринків характеризується становленням нової форми конкуренції – конкуренції мереж постачання. Ознаками конкурентоспроможності таких мереж є адаптивність до змінних умов зовнішнього середовища їх організаційних структур, високий ступінь організованості та професіоналізм учасників, що дозволяє продукувати високу додану вартість на кожному етапі руху сільськогосподарської продукції від виробника до кінцевого споживача.

Основними проблемами, що гальмують розвиток вітчизняних мереж постачання та створення високої доданої вартості агропродовольчої продукції, є відсутність дієвих організаційних механізмів формування товарних партій, ланцюгів поставок, документального забезпечення цих процесів. Особливо ці проблеми відчутні на локальному рівні виробництва – в умовах сільськогосподарських товаровиробників. Це спричиняє «перехід» високої частки доданої вартості до переробників, ситуативних посередників, представників корпоративних торговельних мереж. Для малих і середніх сільськогосподарських підприємств, фермерських та особистих селянських господарств означені проблеми доповнюються й відсутністю організаційно-економічних передумов для формування «коротких» ланцюгів поставок агропродовольчої продукції через укладання прямих угод із покупцями, створення власної торговельної міні-мережі та територіальних (місцевих) майданчиків з реалізації продукції.

Реалізація прийнятих в останні роки в Україні законодавчих актів, програм розвитку фермерських господарств, аграрних ринків, фінансового забезпечення процесів виробництва агропродовольчої продукції з високою доданою вартістю зумовила певні позитивні зрушення. Однак, проблема організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції залишається актуальною й потребує окремих досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням створення доданої вартості продукції, зокрема агропродовольчої, присвячені праці відомих вітчизняних і зарубіжних науковців, які обирають межі досліджень цієї

проблеми в контексті різновекторних напрацювань класичних і сучасних наукових шкіл доданої вартості. Дж. Джефері [1], Р. Каплінські [2], М. Потрер [3], А. Томпсон [4], М. Кереллі, П. Паколо, Х. Капасало [5], Дж. Кінсей [6], К. Андерсон, Р. Брушетт, Т. Грей [7], М. Бабич [8], С. Янг [9] розглядають додану вартість у площині збільшення її в продукції з глибокою переробкою, ресурсу, який формує цінність на всіх етапах ланцюга «виробництво – реалізація – споживач» і вартість створення продовольчих мереж, структурної основи формування кооперативних харчових систем та соціально-економічної стійкості коротких ланцюгів постачання на сільських територіях, визначають особливості практичного використання принципів управління економічною доданою вартістю (EVA)

Учені О. Шпичак, О. Бондар [10], О. Коваленко [11], О. Світовий [12], Н. Чухрай, О. Гірна [13] обґрунтовують переваги та перспективи експорту сільськогосподарської продукції України (рослинництва й тваринництва). Вони розробили методики визначення розміру доданої вартості при експорті продукції глибокої переробки, алгоритми формування ланцюга поставок як основи інфраструктури агробізнесу. А. Нікішина [14] пропонує використовувати методологію селективного регулювання стимулювання виробництва доданої вартості в системі суміжних ринків агропродовольчої продукції. Р. Лі, Р. Дібенсінг [15] ототожнюють процес створення доданої вартості в сільському господарстві із створенням ланцюга цінності сільськогосподарських підприємств. Дж. Крейтон [16] обґрунтовує перспективи забезпечення зайнятості населення сільських територій через дотримання сталих умов створення доданої вартості в сільському господарстві.

Вагомими напрацюваннями науковців створено основу концептуальних і прикладних досліджень доданої вартості агропродовольчої продукції, обґрунтовано необхідність дальшого розгляду проблеми та особливостей її створення на локальному рівні аграрного сектора, формування ланцюгів поставок і постачальницьких мереж, розвитку галузевих систем агропродовольчої інтеграції та кооперації, агропродовольчих ринків (місцевих, локальних, регіональних, глобальних, мережевих). Водночас потребують деталізації, конкретизації, методологічного та прикладного обґрунтування питання організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції. Ця проблема набуває особливої актуальності в умовах необхідності виконання державних програм і проектів розвитку аграрного сектора, фермерства, сільських територій, аграрних ринків, що прийняті в останні роки.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування чинників організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції та накреслення пропозицій з удосконалення цього процесу на локальному рівні аграрного сектору (на сільських територіях).

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою передумовою викладення результатів цього дослідження вважаємо адаптацію категоріально-

понятійного апарату, що будемо використовувати в процесі його здійснення. Додана вартість (Value Added) ототожнюється з вартістю, яка додається в процесі виробництва товарів до вартості сировини, матеріалів, палива на кожній стадії руху товарів від виробника до споживача [17, с. 111]. Площини розгляду доданої вартості в теоретико-методологічних дослідженнях є доволі різноманітними, що зумовлено виокремленням різних підходів у процесі еволюції концептуального забезпечення цього поняття зокрема, класичного, енергетичного, маркетингового, ланцюгового, секторного [18; 19, с. 48].

Агропродовольча продукція є особливим, стратегічно важливим продуктом аграрних секторів економік країн, її специфічність має прояв у постійності попиту, а відтак – і в постійності виробництва, що потребує відповідних умов для створення її доданої вартості в ланцюгу «сировина – переробка – доведення до кінцевого споживача». Це дозволить забезпечити відтворення агропродовольчого потенціалу та сприятиме соціально-економічному розвитку територій, країн, регіонів.

Перша модель створення доданої вартості агропродовольчої продукції представлена в «економічній таблиці» Ф. Кене, в якій відображено схему руху продуктових і грошових потоків, у яких «додається» вартість [20, с. 83]. У період індустріалізації та модернізації сільського господарства США, Великої Британії, Франції, Німеччини (початок XX ст.) сформувалися збутові моделі створення доданої вартості сільськогосподарської продукції, в яких організацію ланцюгів постачання цієї продукції здійснювали зовнішні агенти шляхом укладання угод із виробниками на поставку певної кількості продукції.

Згодом процес створення доданої вартості в ланцюгах постачання сільськогосподарської продукції здійснювався в умовах розширення економічних і технологічних зв’язків сільського господарства з іншими галузями. У першій половині XX ст. процес створення доданої вартості агропродовольчої продукції стає популярним об’єктом досліджень маркетингового менеджменту, продовольчих корпоративних структур, організація діяльності яких згодом одержала ознаки мережної структури продовольчого бізнесу.

Слід погодитись із тим, що застосування системного підходу в дослідженні доданої вартості агропродовольчого комплексу передбачає розгляд її елементів щодо формування та розподілу в нерозривному зв’язку із розвитком самої системи комплексу. Елементами цієї системи є: процес формування доданої вартості та її складових частин у галузях комплексу; вивчення організаційно-економічних зв’язків між підгалузями комплексу та їх вплив на формування й розподіл доданої вартості, зміна загальної величини доданої вартості за зміни її розміру в підгалузях комплексу; формування та розподіл доданої вартості під час вертикальної інтеграції та послідовність ланцюжка її створення; залежність величини доданої вартості від зміни цін на покупні ресурси, насиченості ринків та зміни податкового законодавства, статистичний аналіз у динаміці розміру доданої вартості за галузями комплексу та перспективи її росту в майбутньому

[21, с. 257–258].

Аналіз динаміки експорту та імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції в Україні свідчить про наявний потенціал формування доданої вартості (табл. 1). Вагоме місце в структурі експорту належить необробленій продукції (тій, у якій частка доданої вартості найменша) – жири та олії тваринного або рослинного походження, зернові культури, насіння й плоди олійних культур [22].

Таблиця 1

Динаміка експорту та імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції, млн дол. США

Назва товарів згідно з УКТЗЕД	2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	експорт	імпорт	експорт	імпорт	експорт	імпорт
Живі тварини	14,4	77,3	25,6	59,7	30,9	57,9
М’ясо та їстівні субпродукти	38,1	23,9	37,7	99,3	38,7	80,7
Риба та ракоподібні	27,4	59,4	12,9	29,1	17,0	40,9
Готові продукти з м’яса, риби	32,37	104,4	12,46	42,4	14,3	61,7
Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	57,5	18,5	38,6	79,7	33,0	59,4
Інші продукти тваринного походження	15,39	26,8	20,6	18,2	88,1	18,0
Овочі	129,8	162,5	97,2	62,8	152,6	81,6
Продукти переробки овочів	297,7	233,0	183,8	113,9	140,2	110,8
Їстівні плоди та горіхи	148,1	804,8	154,0	467,0	148,2	476,1
Зернові культури	6544,1	3666,2	6057,4	154,7	6073,9	148,7
Продукція борошномельно-круп’яної промисловості	124,4	25,1	117,8	14,0	138,6	22,1
Насіння та плоди олійних рослин	168771	311,8	14754,5	214,9	15349,9	319,1
Рослинні матеріали для виготовлення	85,2	1,3	55,8	9,8	27,0	1,0
Жири та олії тваринного або рослинного походження	38220,0	301,7	32997,9	182,3	39629,7	245,9
Цукор і кондитерські вироби із цукру	147,0	59,3	169,5	34,7	352,0	56,1
Готові продукти із зерна	390,1	169,2	267,91	85,5	212,4	88,4
Алкогольні, безалкогольні напої та оцет	251,2	422,1	183,6	233,6	163,8	289,5

Джерело: сформовано на основі [23].

Створення доданої вартості ототожнюється з процесом додавання вартості на шляху виробництва та реалізації продукції з метою її «економічного розподілу» для здійснення наступних циклів господарської діяльності, а також – для забезпечення зручного обміну [23, с. 377]. Проблема створення доданої вартості продукції та її оцінки була стрижнем досліджень у різні періоди розвитку економічної науки, а дискусії науковців щодо її розподілу, привласнення, потенціалу тривають і дотепер. Розвиток теорій маркетингу, логістики, трансакційних витрат, просторової економіки, мережевих ринкових систем, каскадних продуктових ланцюгів зумовив формування нового діапазону наукових поглядів на додану вартість та аспекти її формування.

Організаційним забезпеченням створення доданої вартості агропродовольчої продукції слід вважати комплекс заходів із формування

товарних партій, ланцюгів і мереж поставок, а також – створення різних інтегрованих організацій, що об'єдналися з метою концентрації доданої вартості у своїй спільній системі. Суб'єктом організаційного забезпечення створення доданої вартості в контексті цього дослідження слід вважати інституціональну систему, що зумовлює вектори розвитку відповідного середовища на локальному, регіональному, макроекономічному рівнях управління.

З теоретичного погляду процес і, зокрема процес створення доданої вартості, слід розглядати на засадах теорії дії, основні постулати якої зводяться до розгляду сутнісних особливостей дій (людини) як актів її діяльності, для яких характерними є цілеусвідомлення, індивідуальна активність і певний порядок (алгоритм) [24]. З огляду на означене, формування доданої вартості слід розглядати як послідовне поєднання дій з її створення в єдиний «ланцюжок», учасники якого власними діями змінюють товар (послугу), додаючи йому цінності (корисності), що може впливати на його конкурентоспроможність.

Ідея комплексного підходу до вивчення організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції започаткована теоретиками агробізнесу Дж. Х. Девісом, Р. Голбергом (40–50 ті рр. XX ст.), які вважали агробізнес сумарною кількістю всіх операцій, задіяних у виробництві й розподілі сільськогосподарської продукції, а також – процесом виробництва на фермі та зберігання й розподілу сільськогосподарської продукції й продовольства, що додають вартість «кінцевому» продовольчому продукту [25, с. 468]. Аналогічних позицій дотримувався Г. Хендрікс, внесок якого в методологію організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції полягає в обґрунтуванні елементів системи створення цієї вартості зокрема, підсекторів агробізнесу, каналів, ланцюгів, мереж просування, міжфірмових організаційних структур, маркетингових підсистем [26, с. 110].

Теоретичним підґрунтям сучасних тенденцій досліджень організаційних чинників створення доданої вартості агропродовольчої продукції є теорія принципал агентських відносин (*Agency Theory*), теорія неповних контрактів (*Incomplete Contract*), концепція мережного аналізу (*Network Analysis*), що поділяється на теорії аналізу ланцюгів постачання (*Supply Chain Analysis)* та парадигму аналізу мережних ланцюгів (*Netchain Analysis*) [27, с. 210; 28, с. 96–111].

Незважаючи на велике розмаїття наукових підходів до організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції, вагомими аспектами його здійснення слід вважати формування організаційної структури або – центрів координації, що зумовить організаційну взаємодію учасників (зацікавлених стейкхолдерів) та сприятиме формуванню ланцюга (або мережі) операцій. У результаті виконання кожної операції створюватиметься додана вартість, яка концентруватиметься в прибутку. Відтак, і ціни контрактів між

учасниками ланцюга будуть узгоджуватися на засадах оптимізації величини цих цін, що зумовить відповідність ринковим цінам і забезпечить передумови для відтворення кожної операції ланцюга створення доданої вартості.

У локальному середовищі виробництва агропродовольчої продукції – на сільських територіях, перспективною організаційною формою створення доданої вартості є кооперація, що передбачає створення певної структури, яка (за законом структурної взаємодії організації) може видозмінюватись, розростатись, об'єднуватись з іншими структурами, що в кінцевому підсумку сприятиме формуванню просторової мережі ланцюгів вартості.

Наразі в Україні активізувалися процеси кооперації сільськогосподарських виробників, збільшується кількість сільськогосподарських кооперативів. Якщо станом на 1 січня 2017 р. їх було 2014 (997 виробничих і 1017 обслуговуючих), то на початок 2018 р. в Україні їх уже налічується 2069 (996 виробничих і 1073 обслуговуючих), тобто на 55 кооперативів або на 3 % більше [29]. Основними напрямами діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні є молочарство, ягідництво, картоплярство, садівництво, городництво. До того ж, вони мають ознаки класичних маркетингових ланцюгових структур (ланцюгових організацій з формування попиту й стимулювання збуту), в яких територіально локалізується процес створення доданої вартості агропродовольчої продукції.

У «Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки» накреслено основні перспективи розвитку сільськогосподарської кооперації на програмних засадах зокрема, просування продукції членів сільськогосподарських кооперативів у ланцюжку від виробництва до кінцевого споживача, створюючи конкуренцію посередницьким структурам, і виходу на більш привабливі ринки, зокрема міжнародні; формування партій сільськогосподарської продукції належного обсягу та якості; забезпечення технологічного процесу виробництва, просування продукції на ринок; підвищення рівня зайнятості шляхом розвитку трудомістких галузей сільського господарства; створення нових робочих місць на селі, зокрема через стимулювання сільськогосподарської кооперації; збільшення кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, заснованих фермерськими господарствами самостійно або спільно із членами особистих селянських господарств, на 40–50 одиниць [30].

Закордонний досвід свідчить, що найбільше кооперативів у тих сферах, де створюється значна частка доданої вартості (переробка та реалізація молока й молочних продуктів, переробка зерна та виробництво хлібобулочних виробів, переробка м'яса, оптова й роздрібна торгівля перерахованими продуктами), яка перевищує вартість первинного сільськогосподарського продукту на 100–400 %. До того ж, кожний фермер є членом двох і більше кооперативів [31].

Важливим чинником організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції в умовах кооперації та інтеграції є

формування системи фахового документального супроводу взаємовідносин учасників. Фіксація в організаційних документах напряму діяльності кооперативу та меж взаємовідносин його учасників забезпечить якість реального виконання зобов'язань учасників у межах контракту, що зумовить формування «зон створення прибутку» за рахунок збільшення циклів створення доданої вартості (рис. 1).

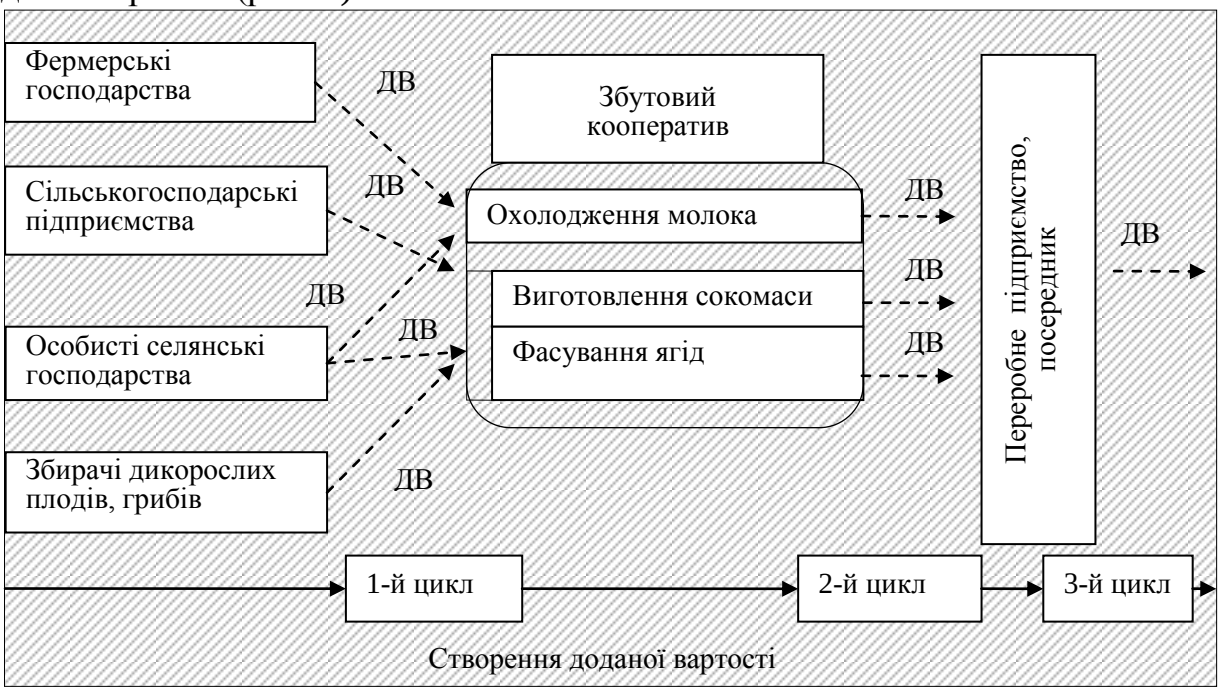

Рис. 1. Кооперативна організація створення доданої вартості на локальному рівні аграрного сектора

Джерело: власні дослідження автора.

Схема, зображена на рис. 1, є графічною моделлю кооперативної організації, діяльність якої зумовила створення трьох циклів доданої вартості (за приклад узято організацію діяльності збутового кооперативу «Заграва» (с. Денеші, Житомирського району). Особливістю такої організаційної структури є можливість приймання молока від особистих селянських господарств. Щодо виготовлення сокомаси – перевага в можливості швидкої доставки ягід до переробних потужностей (пресів), особливо в період сезонного збирання.

Аналогічну кооперативну організацію первинної переробки сільськогосподарської продукції можна формувати по різних видах продукції із різною глибиною переробки. Перспективами кооперативного об'єднання сільськогосподарських товаровиробників можна вважати міжорганізаційні мережі, які кластеризуватимуться навколо одного певного продукту (молочної, м'ясної, зернової групи), об'єднуючи сільськогосподарських товаровиробників, інфраструктурні організації, сільські громади, державні (регіональні) органи влади в межах сільської економіки.

З огляду на концептуальні позиції організаційного забезпечення будь-якого процесу доцільним вбачається розгляд управлінських чинників, адже,

організаційна функція є основною із чотирьох основних функцій менеджменту. У контексті цього дослідження варто визначитися із позицією координації організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції. Вважаємо, що суб'єктами такої координації є всі підприємства (організації), що знаходяться в ланцюгу створення цієї вартості, а також інститути державного управління, місцевого самоврядування, які забезпечують формування сприятливого інституціонального середовища. У сучасних умовах децентралізації та розвитку публічного управління та адміністрування суб'єктами координації (а відтак й організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції) ставатимуть лідери й активи громад.

Висновки. На основі проведеного дослідження обґрунтовано чинники організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції та окреслено пропозиції з удосконалення цього процесу на локальному рівні аграрного сектора (на сільських територіях):

1. Відсутність дієвих організаційних механізмів гальмують розвиток вітчизняних мереж постачання та створення високої доданої вартості агропродовольчої продукції, особливо на локальному рівні аграрного сектора, що зумовлює «перехід» високої частки доданої вартості до переробників, ситуативних посередників, представників корпоративних торговельних мереж.
2. Питання створення доданої вартості агропродовольчої продукції розглянуто в контексті різновекторних напрацювань класичних і сучасних наукових шкіл доданої вартості: ресурсного підходу, системи формування кооперативних харчових систем, стійкості коротких ланцюгів постачання на сільських територіях.
3. Еволюція моделей створення доданої вартості агропродовольчої продукції (схема руху продуктових і грошових потоків, у яких «додається» вартість; організація сільськогосподарських ринків шляхом укладання угод і формування ланцюгів; мережна структура продовольчого бізнесу) зумовила продовження наукових досліджень у площинах інтеграції структур з метою концентрації доданої вартості у своїй спільній системі та обґрунтування суб'єктних чинників організаційного забезпечення створення доданої вартості на локальному, регіональному, макроекономічному рівнях управління.
4. Використання комплексного підходу до вивчення організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції зумовлено розвитком теорій: агробізнесу, агентських відносин, неповних контрактів, мережного аналізу, менеджменту.
5. Кооперація є перспективною організаційною формою створення доданої вартості агропродовольчої продукції на локальному рівні її виробництва (на сільських територіях), що зумовлює виникнення додаткових циклів процесу створення доданої вартості. Перспективами кооперативного об'єднання сільськогосподарських товаровиробників можна вважати міжорганізаційні мережі, які кластеризуються навколо одного певного продукту (молочної,

м'ясної, зернової групи).

6. Суб'єктами координації організаційного забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції є всі підприємства (організації), що перебувають у ланцюзі створення цієї вартості, а також інститути державного управління, місцевого самоврядування, лідери й актив громад.

Перспективи наукових розвідок у цьому напрямі вбачаються в обґрунтуванні моделі організаційного дизайну та розробці принципів формування економічного середовища доданої вартості агропродовольчої продукції.

Список використаних джерел

1. Gereffi G. The Value of Value Chains. *IDS Bulletin*. 2001. Vol. 32. P. 3.

2. Kaplinsky R. Spreading the gains from globalisation: What can be learnedfrom value chain analysis? *Journal of Development Studies*. 2000. Vol. 37. No. 2. Pp. 117–146.

3. Porter M. E. Competitive advantage: creating and sustaining superior performance. New York: Free press, 1985. 658 p.

4. Thompson J. E. Organszations in Action. New York: McGraaw-Hill, 1967. Pp. 24–29.

5. Herrala M., Pakkala P., Haapasalo H. Value-creating networks –A conceptual model and analysis. University of Oulu. 2011. Vol. 4. Pp. 8–16.

6. Kinsey J. D. Emerging Research and Public Policy Issues for a Sustainable Global Food Network. Working Papers 14298. University of Minnesota. The Food Industry Center. 2005. 422 p.

7. Андерсон К. Р., Брушетт Л., Грей Т. В. Працюємо разом, щоб побудувати кооперативні харчові системи. *Журнал сільського господарства, харчових систем та розвитку громади*. 2014. № 4(3). С. 28–36.

8. Бабич М. Соціально-економічна та екологічна стійкість коротких ланцюгів постачання: можливості для розвитку сільських територій. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. Vol. 4. No. 1. Pp. 42–59. URL: www.are-journal.com.

9. Young S. D. EVA and Value Based Management: A Practical Guide to Implementation. NY: McGraw-Hill Professional. 2000. 493 p.

10. Шпичак О. М., Боднар О. В. Вигоди та проблеми експорту зерна в Україні. *Економіка АПК*. 2013. № 10. С. 5–15.

11. Коваленко О. В. Додана вартість у контексті національної продовольчої безпеки. *Економіка та держава*. 2015. № 4. С. 98–102.

12. Світовий О. М. Додана вартість та її роль у розвитку агропромислового комплексу України. *Наукові праці ПДАА. Серія: Економічні науки*. 2013. Вип. 6. Т. 2. С. 264–269.

13. Чухрай Н., Гірна О. Формування ланцюга поставок: питання теорії та практики: монографія. Львів: Інтелект-Захід, 2007. 232 с.

14. Нікішина О. В. Концептуальний підхід до селективного регулювання відтворювальних процесів у системі суміжних ринків зерна та продуктів його

переробки. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Т. 8. Вип. 2. С. 9–20. http://dx.doi.org/10.15673/fie.v8i2.125.

15. Lu R., Dudensing R. What Do We Mean by Value-added Agriculture? Choices 4th Quarter. 2015. Vol. 30 (4). Pp. 27–31. URL: http://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/cmsarticle_479.

16. Job Creation through Value-Added Agriculture: An American Success Story. RELEASE: USDA Study Shows Value-Added Agriculture Creates Jobs. 2018. May 8. URL: http://sustainableagriculture.net/blog/release-job-creation-through-value-added-agriculture-an-american-success-story.

17. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. Л. К. Воронової. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2011. 558 с.

18. Lu R., Dudensing R. What Do We Mean by Value-added Agriculture? Choices 4th Quarter. 2015. Vol. 30(4). URL: http://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/cmsarticle_479.pdf.

19. Нікішина О. В. Секторний аналіз доданої вартості товарів на інтегрованому ринку борошна. *Економіка харчової промисловості.* 2014. № 2. С. 46–54.

20. Богиня Д. П., Краус Н. М., Манжура О. В., Нижник В. М. та ін. Історія економіки та економічної думки: навч. посібник. Хмельницький: ХНУ. 2010. 428 с.

21. Світовий О. М. Принципи та особливості методології дослідження доданої вартості в зернопродуктовому підкомплексі. *Науковий вісник ХДУ*. 2014. Вип. 5. Ч. 1. С. 255–258.

22. Сільське господарство України за 2016 рік: стат. зб. / відп. за випуск О. М. Прокопенко. К.: Держслужба статистики України, 2017. 246 с.

23. Доватур А. И. «Политика» Аристотеля. Аристотель. Сочинения: в 4-х т. Т. 4 / пер. с древнегреч.; общ. ред. А. И. Доватура. М.: Мысль, 1983. 830 с.

24. Davidson D. Essays on Action and Events. Oxford: Clarendon Press, 1980/2001. Essays 1, 3, 9. 2002. Pp. 220–226.

25. John H. D. A concept of agribusiness. Boston: Division of Research, Graduate School of Business Administration. Harvard University, 1957. 542 p.

26. Hendrikse G. Ownership Structure in Agrifood Chains: The marketing Cooperative. *American Journal of Agricultural Economics*. 2002. Vol. 84. Is. 1. Pp. 104–119. https://doi.org/10.1111/1467-8276.00246.

27. Cook M. I., Chaddad F. R. Agroindustrialization of the global agrifood economy: bridging development economics and agribusiness research. *Agricultural Economics*. 2000. Vol. 23. Is. 3. Pp. 207–218. https://doi.org/10.1016/S0169-5150(00)00093-1.

28. Gummesson E. Total relations marketing: marketing strategy moving from the 4 Ps – product, price, promotion, place – of traditional marketing to the 30 Ps – the thirty relationships – of a new marketing paradigm. Oxford: Butterworth-Heinemann. 2002. 350 p.

29. У 2017 кількість фермерських господарств в Україні зросла на понад

півтисячі. URL: http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/v-ukraine-uvelichilos-chislo-fermerskikh-khozyaistv-i-ko.

30. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 664-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250300315.

31. Чан-хі О. С., Мосійчук Н. О. Європейська практика оподаткування сільськогосподарських кооперативів: досвід для України. *Ефективна економіка.* 2016. № 11. URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5241.

References

1. Gereffi, G. (2001), The Value of Value Chains. *IDS Bulletin*, vol. 32, p. 3.

2. Kaplinsky, R. (2000), Spreading the gains from globalisation: What can be learnedfrom value chain analysis? *Journal of Development Studies*, vol. 37, no. 2, pp 117–146.

3. Porter, M. E. (1985), *Competitive advantage: creating and sustaining superior performance*. New York: Free press, USA.

4. Thompson, J. E. (1967), *Organszations in Action*. McGraaw-Hill, New York, USA.

5. Herrala, M., Pakkala, P. and Haapasalo, H. (2011), Value-creating networks – A conceptual model and analysis, available at: http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514293863.pdf.

6. Kinsey, J. D. (2005), Emerging Research and Public Policy Issues for a Sustainable Global Food Network. *Working Papers 14298.* The Food Industry Center, University of Minnesota, USA.

7. Anderson, K. R., Brushett, L., and Hrei, T. V. (2014), Working together to build co-operative food systems. *Zhurnal silskoho hospodarstva, kharchovykh system ta rozvytku hromady*, vol. 4(3), pp. 28–36.

8. Babych, M. (2018), Social-economic and environmental sustainability of short supply chains: opportunities for development rural territories. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 4, no. 1, pp. 42–59, available at: www.are-journal.com.

9. Young, S. D. (2000), *EVA and Value Based Management: A Practical Guide to Implementation*. NY: McGraw-Hill Professional. New York, USA.

10. Shpychak, O. M. and Bondar, O. V. (2013), The benefits and problems of grain export from Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 5–15.

11. Kovalenko, O. V. (2015), Value added in the context of national food security. *Economy and state*, no. 4, pp. 98–102.

12. Svitovyi, O. M. (2013), Value added and its role in the development of the agro-industrial complex of Ukraine. *Naukovi pratsi PDAA. Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 6, no. 2, pp. 264–269.

13. Chukhrai, N. and Hirna, O. (2007), *Formuvannia lantsiuha postavok: pytannia teorii ta praktyky: monohrafiia* [Formation of supply chain: questions of

theory and practice], Intelekt-Zakhid, Lviv, Ukraine.

14. Nikishyna, O. V. (2016), Conceptual approach to selective regulation of reproduction processes in system of adjacent grain markets and its products processing. *Food Industry Economics*, vol. 8, is. 2. pp. 9–20. http://dx.doi.org/10.15673/fie.v8i2.125.

15. Lu, R. and Dudensing, R. (2015), What Do We Mean by Value-added Agriculture? Choices 4th Quarter, vol. 30 (4), pp. 27–31, available at: http://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/cmsarticle_479.

16. Job Creation through (2018), Value-Added Agriculture: An American Success Story. RELEASE: USDA Study Shows Value-Added Agriculture Creates Jobs. May 8, available at: http://sustainableagriculture.net/blog/release-job-creation-through-value-added-agriculture-an-american-success-story.

17. Voronova, L. K. ed. (2011), *Slovnyk finansovo-pravovykh terminiv* [Glossary of financial and legal terms], 2nd ed, Alerta, Kyiv, Ukraine.

18. Lu, R. and Dudensing, R. (2015), What Do We Mean by Value-added Agriculture? CHOICES 4th Quarter, available at: http://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/cmsarticle_479.pdf.

19. Nikishyna, O. V. (2014), Sectoral analysis of added value of goods in the integrated market of flour. *Food Industry Economics*, vol. 2, pp. 46–54.

20. Bohynia, N. M., Kraus, O. V. and Manzhura, D. P. (2010), *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky: navch. posibnyk (modulnyi variant*) [History of Economics and Economic Thought], KhNU, Khmelnytskyi, Ukraine.

21. Svitovyi, O. M. (2014), Principles and peculiarities of the methodology of the study of value added in the grain of the grocery complex. *Naukovyi visnyk KhDU*, vol. 5, pp. 255–258.

22.State Statistics Service of Ukraine (2017), *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy 2016*. Statystychnyj zbirnyk [Agriculture of Ukraine 2016. Statistical yearbook], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

23. Dovatur, A. Y. ed. (1983), *«Polytyka» Arystotelia. Arystotel. Sochynenyia*. [«Politics» of Aristotle. Aristotle Works], Misl, Moscow, Russia.

24. Davidson, D. (2002), *Essays on Action and Events*. Clarendon Press, Oxford, 1980/2001. Essays 1, 3, 9. UK.

25. John, H. D. (1957), *A concept of agribusiness. Boston: Division of Research*, Graduate School of Business Administration, Harvard University. Boston, USA.

26. Hendrikse, G. (2002), Ownership Structure in Agrifood Chains: The marketing Cooperative. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 84, is. 1, pp. 104–119. https://doi.org/10.1111/1467-8276.00246.

27. Cook, M. I. and Chaddad F. R. (2000), Agroindustrialization of the global agrifood economy: bridging development economics and agribusiness research. *Agricultural Economics*, vol. 23, is. 3, pp. 207–218. https://doi.org/10.1016/S0169-5150(00)00093-1.

28. Gummesson, E. (2002), *Total relations marketing: marketing strategy moving from the 4 Ps – product, price, promotion, place – of traditional marketing to*

the 30 Ps – the thirty relationships – of a new marketing paradigm. Oxford: Butterworth-Heinemann, UK.

29. In 2017 the number of farms in Ukraine has grown by more than five hundred, available at: http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/v-ukraine-uvelichilos-chislo-fermerskikh-khozyaistv-i-ko.

30. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Concept of Development of Farmers and Agricultural Cooperatives for 2018–2020», available at: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250300315.

31. Chan-khi, O. S. and Mosiichuk, N. O. (2016), European practice of taxation of agricultural cooperatives: experience for Ukraine. *Efektyvna ekonomika*, vol. 11, available at: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5241.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Кравчук І. Організаційне забезпечення створення доданої вартості агропродовольчої продукції. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. Vol. 4. No. 3. Pp. 71–85. URL: www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Kravchuk, I. (2018), Organizational support for the creation of the value added of agricultural production. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 4, no. 3, pp. 71–85, available at: www.are-journal.com.